

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

10. AUGUSTIL 1929. A.

Nr. 12

SEITSMES AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:		Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas	Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi	1 lhk. Kr. 30.—, 1/2 lhk. Kr. 15.—,
Pooles aastas	2.50	uul. Nr. 12.	1/4 lhk. Kr. 8.—, 1/8 lhk. Kr. 4.—
Üksik number	—25	Telefon Nr. 4—72.	Omavalitsustele 30% hinna-
1923 aastak.	—50	Jooksev arve: Eesti Panga Tal-	alandust.
1924 "	3.—	linna osakond Nr. 609.	Dokumentide kaotamise kuu-
1925 — 1928 a. ä	5.—		lutused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Omavalitsuste osa Vabariigi Valitsuse deklaratsioonis	Lhk. 191
Hädaohud ja lootused — Eugen Maddison „	192
Maavalitsuste tulud 1927/28 a. maavalitsuste aruannete järele	„ 194
Ameerika Ühisriikide riikline kord ja maksumise poliitika — Dr. Franz Bertholdi andmetel (järg)	„ 196
Tööstusettevõtete kinnisvarade hindamise seadus (järg)	„ 201
E. M. Liidu ja omavalitsuste tegevusest	„ 203
Riigikohtu seletused	„ 203
Küsimused ja vastused	„ 204
Kuulutused	„ 190

Kuulutatakse maksvusetaks:

1) Aleksander Martinsoni hobusepass, väljaantud Konguta vallavalitsusest 21. det. 1920 a. Nr. 125 all.

2) Rudolf Hansu p. Marmori hobusepass, väljaantud Saue vallavalitsusest 13. jaan. 1921 a. Nr. 63 all.

3) Peeter Maasiku hobusepass, väljaantud Koorküla vallavalitsusest 13. nov. 1925 a. Nr. 45 all.

4) Hans Kaie p. Kukkmanni hobusepass, väljaantud Triigi vallavalitsusest 4. jaan. 1921 a. Nr. 677 all.

25 ja 50 sendilised
**perekonnaseisu
kantseleimargid**

ilmusid teises trükkis ja on jälle E. Maaomavalitsuste Liidult saada hinnaga 10 senti poogen (20 tükki).

Sundnormide kogust maaomavalitsuste kohta**on ilmunud 25 vihku,**kuna vihk **Nr. 26** trükkimisel on.

Tellimise aadress: Eesti Maaomavalitsuste Liit, Tallinn, Suur-Roosikrantsi 12.

Igal põllumehel on kõige kasulikum oma varandusi

tuleõnnetuse

ja põllusaadusi

rahkahjude

vastu kinnitada

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „O M A“,

mis on maa- ja linnaomavalitsuste s. o. kogu Eesti rahva ühine ettevõtte ja töötab täiesti rahva huvides, sest Seltsi tegevusest saadud tulu läheb omavalitsuste kaudu rahvale tagasi.

Seltsi juhatus: Tartus, Lihaturg 7,
kõnetr 3-44.

Peaagentuur: Tallinn, Harju tn. 48,
kõnetr. 18-58.

Agendid igal pool.

**Eesti maaomaval. Liidu kirjastusel
on ilmunud ja temalt saada:**

„Maaomavalitsus“	1923 a.-k.	Kr.	—50	„Vallaomavalitsuste ameerika- viisiline raamatupidamine“	„	2.50
„	1924 a.-k.	„	3.—	„Eesti ravitsus- ja suvitus- kohad“	„	—70
„	1925 a.-k.	„	5.—	Omavalitsustegelase kalender 1929 a. press-paan köites à	„	1.20
„	1926 a.-k.	„	5.—	„Meie maaomavalitsuste üm- berkorraldamise sihid“ . .	„	—60
„	1927 a.-k.	„	5.—	„Vallaomavalitsuste ameerika- viisilise raamatupidamise re- videerimise kava“	„	—50
„	1928 a.-k.	„	5.—	„Maaomaval.“ köidetult kallimad: koolikõide 80 s. kalingorkõide 1 25 snt., nahkkõide 1 50 snt.		
„Esimene Eesti omavalitsuste- gelaste kongress“		„	2.50			
Seesama omavalitsustele		„	2.—			
„Sundnormide kogu maaoma- valitsuste kohta 23 vihku à 75 s. ehk 5 vihku 3.25 s., 10 vihku 6.50 s., 20 vihku		„	13.—			

Omavalitsuste osa Vabariigi Valitsuse deklaratsioonis.

Kuigi Vabariigi Valitsuste deklaratsioonid nende ametisse astumise puhul on saanud dokumentideks, mida valitsuste lahkumise puhul meeldetuletada ei taheta ja õieti ei saagi, sest valitsuste eluead on sedavõrd lühikesed olnud, et vekslite lunastamiseks aega pole jätkunud, kuigi palju lootusi on hellitatud deklaratsioonide avaldamise järele ja need kõik ainult lootusteks jäänud, siiski ei saa uusi peale tulevaid deklaratsioone läbilugemata jätta, vaid nagu loomuliselt süvened isegi tema üksikosadesse, mis lähemaid küsimusi puudutavad.

Omavalitsustegelaste silmad jäävad peatumata muidugi ridadele, mis omavalitsustesse puutub.

24. juulil s. a. uue riigivanema O. Strandmanni poolt Riigikogus ettekantud Vabariigi Valitsuse deklaratsioonist võiks järgmised read, kui omavalitsuste osa, välja võtta:

„On aeg seadusandlisel teel kindlaks määrata meie omavalitsuse ülesanded, korraldus ja tegevuskava ja temale võimaldada selleks tarvilikud tulud.

Hariduse alal jätkab Vabariigi Valitsus kuueaastase koolisunduse elluviimist, toetades ja korraldades puuduvate koolimajade ehitamist. Kooli olusid korraldavad seadused tulevad täiendada ja ajajooksul ilmsiks tulnud puudustest vabastada, täiendus- ja kutsekoolid välja arendada ning eriti rõhku panna koolitöö edendamisele kasvatuses suunas.

Tervishoiu ja hoolekande aladel tuleb vastavaid seadusi elunõuetele kohaldada, erilist rõhku pannes hoolekandele laste ja emade eest, ja toetades omavalitsuste ning seltskondlikkude organisatsioonide tööd sel alal.

Seadusandlisel teel tuleb korraldada omavalitsuste maaga varustamine, põllumajanduse kutsehariduse korraldamine.

Vabariigi valitsus kavatses asuda meie maksusüsteemi põhjalikule revideerimisele, võttes sealjuures juhtnööriks, et maksud tulevad jaotada õiglasemalt ja peab kaduma omavaliline maksude määramine.

Ühtlasi ei tohi maksud maksjate kutsetöö jätkamist ja kapitali kogumist halvata.

Esile tõstes selles töökavas valitsuse aparadi otstarbekohast korraldamist, vastavalt meie kandejõule ja majanduselu stabiliseerimist, teab vabariigi valitsus, et ta oma ülesannet suudab täita ainult riigikogu kaasabil ja toetusel.“

Mis ütlevad need read?

Kõigepealt seda, et omavalitsusi on meespeetud ja et just nende elulisi küsimusi, ülesanded ja maksu küsimus, lahendada tahetakse. Kui võtta neid küsimusi, siis tuleb tähendada, et need kaks on need suured küsimused, mida omavalitsustegelased ise esikohale seadnud on, eriti nende tulude küsimus, kuna korraldusküsimus lahendamiseks kannatab. Lõpuliikul lahendamisel on need küsimused muidugi üksteisega seotud.

Kuidas, millises suunas, see lahendamine sünnib, kas praeguse demokraatlike korra kindlustamise või bürokratiseerimise suunas, selle kohta ei anna deklaratsioon mingit vastust, kuna just sellel suur tähtsus on tuleviku väljavaadetes. Kui deklaratsiooni lõpp räägib kandejõule vastavast maksukoormast ja kui statistika kindlaks on teinud, et ametnikkude valitsus, oma korralduse poolest, omavalitsusest kallim on, siis võiks ju sellest teatud suuna väljalugeda, kuid alati ei saa kindel olla, et ka kindlatest arvudest seda väljalugeda tahetakse, mida nad ütlevad. Maksu korraldus peab rahva kandejõule vastama, seda on omaval. alati toonitanud. Kui see põhimõtte uuenduste aluseks on võetud, kui sellele põhimõttele puhtsüdamiselt ilma kõverate eelarvamisteta tahetakse ehitada, siis ei tohiks ka korralduste suuna suhtes lootusi maha matta.

Omavalitsuste maaga varustamine on valla- ja maavalitsustele järjekordse tähtsusega küsimus. See küsimus lubatakse lahendada. Ka siin jäetakse suun tähendama, nagu eelmistegi suurte küsimuste juures. Ka see küsimus pole libe lahendamiseks. Läänud sügisest saadik on seaduse

eelnõu ministriumite vahelises komisjonis, aga pole seni edasisaanud.

Selgemat keelt räägivad deklaratsiooni vähemad küsimused. Koolimajade ehitamist lubatakse toetada, mis valdadele koolisunduse teostamiseks hädatarviline, ja tervishoiu ja hoolekande seadusi lubatakse elunõuetele kohaldada, mille vajadust omavalitsuste liidud ammugi rõhutanud, et ära hoida asjatuid, maksimumsajatele ülekohtuseid, kulusid. Kui kooliolusid korraldavaid seadusi vabastakse puudustest üldhuvide ja praegu maksvate põhimõtete suunas, siis saaks lahendatud küsimus, mille esimene omavalitsustegelaste kongress juba ülesvõttis.

Valitsuse deklaratsioon lubab suuremad

omavalits. küsimused lahendada. Suureulatusline on seega omavalitsuste osa deklaratsioonis. Suuna selgusetaus ei luba aga mingisuguseid ennustusi teha. Kui Vabariigi Valitsus nende suurte küsimuste lahendamisel, seaduseelnõude kokkuseadmisel, omaks võtaks ühe eelmise valitsuse ministri seisukoha — see minister on ka praeguses valitsuses, — kes ühele kõrgemale ametnikule korralduse tegi, et ta enne mingi määruse või korralduse kavaga tema juurde ei tuleks, kui selles asjus omavalitsustega kokkuleppele jõutud, siis saaks ka need suured küsimused õiges suunas lahendatud.

3. aug. 1929.

Hädaohud ja lootused.

Eugen Maddison.

Meie seadusandlus omavalitsuse suhtes kaldub ikka enam ja enam kõrvale neist sihtidest, neist põhimõtetest, mis olid maksvad meie vabariigi rajamise ajal ja mis väljenduse leidsid meil jäädavas põhiseaduses. Näib, nagu oleksid inimesed muutunud, nagu oleks teised tööle rakendatud. Varem kõneldi kohtade peal, nüüd kõneldakse ministriumides ja nende komisjonides.

Keskvalitsus on võimu oma kätte haaramas. See ei oleks veel pahe, kui keskvalitsuse võimu paisumist nõuaks tegelik olukord, kui sellele ka rahvas kaasa tunneks, kuid ta on pahe, kui ta sünnib kunstlikult, ministriumide või mõne kasvava bürokraatia mõjul. Teiste sõnadega võiks ütelda, et mitte niivõrt keskvalitsus, kui võrt keskvalitsuse ametnik on võimu juurde võtmas. Meil oldakse arvamisel, et keskvalitsuse ametnik (ütlemine insener, arst jne.) on tingimata parem, asjatundlikum, suuremate kogemustega, kui kohapealne omavalitsuse sama haridusega (või isegi kõrgema teadusliku kraadiga) ametnik.

Meie põhiseadus on usaldanud omavalitsuste kätte riigivõimu tarvitamist valitsemise alal koha peal, kuid jooksev seadusandlus areneb teises suunas. Praegu ei varitse veel omavalitsust otsekohene hädaohud: ta positsioon on veel küllaldaselt kindlustatud, kuid olukord võib muutuda,

kui ei olda valvel. Kas ei ole küllalt seadusi (maanteede seadus, jõuvankrite seadus, mäeseadus j. t.), kus omavalitsus on keskvalitsuse asutustele alluvateks organiteks tehtud? Kas see ei ole tundemärk, et hädaohud on liginemas? Kui sarnane tendents saab edasi kestma, on igatahes meie omavalitsuse laul lauldud.

Oli aeg, kus ühiskond ja riik olid asetatud vastamisi; nende vahel kestis võitlus elu ja surma peale, kuid tuli revolutsioon, vabadussõda ning langes vahesein, mis lahutas neid. Jõuti äratundmisele, et riik on rahva päralt, et riik on rahvas, et ei ole muid ülesandeid, kui riiklikke, et rahvas valitsegu nii keskkohas kui ka kohtade peal. Nüüd aga on kuulda hääli, mis tulevad meelde endiseid aegu; tundub, nagu oleks tõusmas jälle vahesein. Kõneldakse seltskonnast ja riigist, kõneldakse, et riik on kõiki riigistamas, oma kätte haaramas. See ei ole küll täitsa õige, sest tegelikult ei ole siin tegemist riigistamisega, vaid eelpool kirjeldatud nähtusega: keskvalitsus on omavalitsuse võimu piirkonnas valitsemist bürokratiseerimas. Kuid õige on see, et selle tagajärjel asetakse ühiskond (ütlesin kohalik rahvas) ja riik (kesvalitsus) jälle vastamisi, et selle tagajärjel saab kasvama rahulolematust, kibedustunne. Kellele on see soovitatav? Igatahes, mitte neile, kes on veendunud selles, et omavalit-

suses peitub rahva iseseisvus. Sellega käib kaasas veel sarnane nähtus, et kõneledes riigivõimust, ei arvestata mitte niivõrt omavalitsusega, kui-võrt seltskondlikkude (era-) organisatsioonidega. Näib, nagu ei oldagi selle vastu, et valitsemise bürokratiseerimine sünnib omavalitsuste arvel, oldakse ainult pahane selle peale, et neid organisatsioone eemaldatakse valitsemise tööst. Nende kaastöö võib olla küll soovitatav (eriti suuremate organisatsioonide kaastöö), kuid nad on siiski eraorganisatsioonid, mille tõttu neil ei oleks õigust pretendeerida selle peale, et neid kutsutaks valitsemise töödest osavõtma. Neid võib kutsuda, võib ka mitte kutsuda. Kuid sellega, et neid mitte ei kutsuta, ei ole veel neilt midagi ära võetud. Põhiseadus kindlustab neile nende olemasolu. Nad võivad vabalt tegutseda, võivad vabalt teostada oma sihte. Kuid mis tõendab eelpool kirjeldatud nähtus? Minu arvates, kahtlemata, seda, et valitsemise bürokratiseerimise tagajärjel on kadumas usk omavalitsusse, et hakatakse ka nende peale vaatama kui harilikku ametasutuste peale, kus nii öelda palga eest tööd tehakse, et hakatakse looma organisatsioone, kus ei oleks „kroonu“ vaimu, kus oleks koondatud „seltskond“, kus võiks tegutseda vabalt, ilma eestkostmiseta ja ettekirjutusteta, kus igaüks rakendaks end tööle, ilma et keegi selleks sunniks, kus õitseks vaba algatus, kus oleks kõigil huvi teostatava sihi vastu jne. jne.

Ei saa olla vaba algatuse vastu — ta aitab kaasa riigi heakäigule —, ta on igatpidi soovitatav, sest ta vormib meile tege-lasi, kuid sarnane nähtus, kus inimesed hakkavad end koondama organisatsioonidesse, mis taotlevad sama sihte, mis omavalitsuski, kusjuures see koondumine sünnib mitte selleks, et sekundeerida omavalitsustele, vaid selleks, et neid nagu varju jätta, ei ole tervitatav. See tõendab, et omavalitsus ei rahulda enam, et on tarvis midagi ettevõtta, mis tõstaks omavalitsust rahva silmis, mis sunniks rahvast koonduma omavalitsuse ümber, mis sunniks teda omavalitsuse kaitseks välja astuma. Selleks ei ole palju esialgu vaja: ainult muuta meie seadusand-luse suuna, panna seisma bürokratiseerimist. Edaspidi tuleks aga asuda omavalitsuse kujundamisele, asuda ta põhiseaduse väljatöötamisele.

Ametisse astunud Vabariigi Valitsuse

deklaratsioon ütleb selle kohta: „on aeg seadusandlikul teel kindlaks määrata meie omavalitsuse ülesanded, korraldus ja tegevuskava ja temale võimaldada selleks tarvilikud tulud“. Tahaks loota, et need sõnad tähendavad seda, et tahetakse luua meie, s. t. olemasolevale, omavalitsusele kindla aluse. Kuid tsiteeritud lause on nii veniv, et teda võib nii või teisiti mõista. Näit., on raske arusaada, mis tuleb mõista sõnade „meie omavalitsuse ülesanded, korraldus ja tegevuskava“ all. Kui kõneldakse asutuste korraldusest, siis on ühes arvatud ka ülesanded; kui kõneldakse ülesannetest, siis mis jaoks veel tegevuskava. Igatahes, tuges sellele lausele, oleks raske endale ettekujutada, milline saab olema meie omavalitsuse korraldus, missugune saab olema ta ülesanded ja mida talle tegevuskavana ettekirjutatakse. Võib ainult loota, et Vabariigi Valitsus, arvestades omavalitsustegelaste kongresside otsustega, ei kavatse midagi ettevõtta, mis neile vastu käiks. Igatahes, ei tohiks sellejuures unustada, et omavalitsuse korraldus on sarnane seadus, mille juures peaksid ära jääma igasugused — või igatahes sagedased lappimised. Ta peaks olema samuti püsiv kui vabariigi põhiseadus. Tuleks hoiduda eksperimentidest, katsetest, sest omavalitsus ei ole sarnane ala, kus nad ei oleksid kohased, soovitatavad. Omavalitsuse korralduse väljatöötamisel peab olema kõigepealt selge, mis oli meile senine omavalitsus. On see selge, siis ei ole ka omavalitsuse korralduse väljatöötamine raske. Arvan, et peaks olema selge, et omavalitsus ei ole miskisugune luksus meie riigivalitsemise aparadis, ei ole keskvalitsuse lihtne järeleandmine ühiskonnale, vaid on meie riikluse põhijoon, mis mõõduandev meie terve valitsemise aparadi kujundamisel. Valitsemise aparati kujundamisel ei tule minna ülevalt alla, vaid alt ülesse, sest mitte keskvalitsuse ilme ei pea mõjuma omavalitsuse kujundusele, vaid ümberpöörduvalt, omavalitsuse korraldus peab avaldama oma mõju keskvalitsuse korralduse peale. Mida avaram omavalitsus, seda lihtsam keskvalitsuse aparat; mida iseseisvam omavalitsus, seda kõvem rahva iseseisvuse tunne.

Kui omavalitsuse korralduse väljatöötamisel sellega mõeldakse arvestada, siis võiks õnne soovida neile, kes ei ole kaotanud usku omavalitsusse, kes näevad omavalitsuse arenemises meie riikluse kindlustamist.

Maavalitsuste tulud 1927/28 a.

Tulude nimetus	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
I. Maksud omavalitsuste maksuseaduste järele:										
1. Kinnisvaramaks	85 364,36	12,57	82 247,27	21,18	73 750,40	13,8	67 369,28	17,31	74 600,—	13,4
2. Tulumaks	83 775,69	12,31	43 750,—	11,26	66 160,77	12,38	50 443,84	12,96	70 130,53	12,6
3. Äritunnistuste maks	15 627,07	2,3	6 934,01	0,81	8 730,22	1,64	2 689,65	0,69	16 387,61	2,93
4. Trahterimaks	15 742,50	2,32	2 929,44	0,75	1 800,—	0,33	4 361,—	1,12	9 211,25	1,63
5. Laada- ja turuplatsi m.	1 727,93	0,25	1 357,87	0,34	1 585,54	0,29	147,21	0,03	2 495,98	0,44
6. Lõbustusmaks	4 880,25	0,72	6 208,64	1,59	1 286,10	0,24	183,14	0,04	7 570,05	1,36
7. Laskeriista lubade maks	2 248,—	0,33	1 399,10	0,36	1 550,50	0,29	599,18	0,15	2 488,—	0,44
8. Jahilubade maks	3 924,—	0,58	371,40	0,09	4 510,—	0,84	791,—	0,20	1 998,—	0,35
9. Liikumisabinõude maks	7 310,64	1,07	961,81	0,24	3 286,33	0,61	99,09	0,02	3 965,43	0,71
10. Kantselei maks	9,—	0,01	8,77	0,00	56,07	0,01	81,50	0,02	54,63	0,00
11. Teedekapitali maks	6 367,—	0,94	2 502,48	0,64	2 017,50	0,37	1 240,96	0,31	6 062,50	1,09
Kokku ptk. I	226 976,44	33,4	148 670,79	38,25	164 733,43	30,8	128 005,85	32,85	194 963,98	34,95
II. Toetussummad:										
§ 1. Riiklised										
a) Vab. Val. õpetajate palk	181 900,53	26,78	119 400,70	30,76	149 124,33	27,92	114 649,19	29,53	161 441,48	28,97
b) Teede alal	208 000,—	30,69	—	—	94 807,45	17,78	109 975,—	28,26	161 784,60	29,01
d) Hoolekande alal	4 000,—	0,59	—	—	—	—	7 500,—	1,93	12 620,—	2,26
c) Tervishoiu alal	—	—	—	—	3 000,—	0,56	3 000,—	0,77	—	—
e) Põllumajanduse alal	—	—	16 747,01	4,31	12 285,26	2,3	—	—	—	—
g) Muul alal	—	—	—	—	2 036,31	0,38	—	—	—	—
§ 2. Muud era toetused	—	—	—	—	—	—	—	—	983,—	0,17
Kokku ptk. II	393 900,53	58,06	136 147,71	35,07	261 253,35	48,94	235 124,19	60,49	336 829,08	60,41
III. Tagasisaadavad kulud:										
§ 1. Hariduse alal	—	—	17 810,90	4,58	26 984,48	5,05	—	—	—	—
2. Tervishoiu alal	—	—	16 263,74	4,20	46 647,74	8,75	7 070,99	1,84	798,—	0,14
3. Hoolekande alal	2 677,43	0,39	15 685,18	4,05	11 660,56	2,18	350,—	0,09	7 825,90	1,40
4. Teede	—	—	34 405,47	8,87	—	—	—	—	86,70	0,01
5. Põllumajanduse alal	—	—	—	—	4 238,25	0,79	518,36	0,13	14,50	0,00
6. Muul alal	237,25	0,03	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku ptk III	2 914,68	0,42	84 165,29	21,70	89 531,03	16,77	7 939,35	2,06	8 725,10	1,55
IV. Ettevõtted:										
—	—	—	—	—	—	—	1 074,91	0,27	—	—
V. Varanduste tulud:										
§ 1. Kapitalide protsendid	15 396,19	2,26	—	—	—	—	922,13	0,23	3 788,11	0,68
2. Rendid ja tüürid	18 759,33	2,77	409,40	0,10	330,—	0,06	3 375,55	0,87	562,65	0,10
Kokku ptk. V	34 155,52	5,03	409,40	0,10	330,—	0,06	4 297,68	1,1	4 350,76	0,78
VI. Laenud										
9 842,—	1,45	—	—	—	16 464,49	3,08	—	—	—	—
VII. Mitmesugused tulud:										
§ 1. Viivitusprotsendid	3 368,55	0,49	—	—	1 454,11	0,27	6 945,17	1,78	2 476,46	0,44
2. Liikumisabinõude tulud	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Juhusl. tulud ja maksuvõlad	2 669,38	0,39	18 922,61	4,88	—	—	5 649,01	1,45	3 516,42	0,63
4. Eelmiste aastate ülejäägid	—	—	—	—	—	—	—	—	6 210,—	1,11
5. Muud tulud	5 116,12	0,76	—	—	425,85	0,08	—	—	775,—	0,13
Kokku ptk. VII	11 154,05	1,64	18 922,61	4,88	1 879,96	0,35	12 594,18	3,23	12 978,78	2,31
Kõik kokku	678 943,22	100	388 315,80	100	534 192,26	100	389 036,16	100	557 847,70	100

maavalitsuste aruannete järele.

Saaremaa		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		Kokku:	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
28 773,16	8,97	142 022,—	15,42	33 472,47	16,21	102 344,53	27,95	151 509,10	16,29	68 955,51	13,52	910 408,08	15,70
53 275,81	16,55	115 367,53	12,55	24 946,64	12,07	46 508,69	12,7	94 762,92	10,19	73 750,29	14,5	722 872,71	12,50
2 254,53	0,69	15 485,—	1,67	5 270,75	2,55	8 170,56	2,22	16 268,67	1,74	10 323,58	2,11	108 141,65	1,86
179,78	0,05	10 372,36	1,12	4 344,33	2,10	2 295,—	0,62	3 591,01	0,38	9 732,05	1,91	64 558,72	1,11
461,50	0,11	1 119,98	0,12	514,58	0,24	1 074,49	0,29	—	—	738,59	0,14	11 223,67	0,19
74,32	0,02	10 126,25	1,09	3 733,13	1,80	6 462,71	1,87	16 914,43	1,82	4 525,03	0,89	61 964,05	1,08
593,50	0,18	2 822,—	0,30	579,50	0,28	2 380,—	0,64	2 907,20	0,31	1 554,50	0,32	19 121,48	0,33
2 020,	0,62	4 735,—	0,51	1 371,50	0,66	2 900,—	0,79	3 600,—	0,38	920,—	0,18	27 140,90	0,47
1 471,10	0,45	2 214,28	0,24	587,86	0,28	1 127,47	0,30	2 964,10	0,31	1 017,53	0,19	25 005,64	0,44
60,43	0,01	99,—	0,00	49,39	0,02	65,88	0,01	—	—	83,45	0,01	568,12	0,00
335,—	0,10	4 867,50	0,52	2 477,50	1,19	2 057,50	0,51	4 210,83	0,45	2 760,—	0,54	34 898,77	0,61
89 499,13	27,75	309 230,90	33,54	77 347,65	37,4	175 386,83	47,9	296 728,26	31,87	174 360,53	34,31	1 985 903,79	34,29
109 640,15	34,02	254 466,63	27,62	59 627,05	28,9	125 211,28	34,2	220 802,31	23,75	152 221,85	29,95	1 648 485,50	28,41
19 114,02	5,95	178 447,40	19,4	53 881,39	26,11	—	—	134 177,64	14,43	165 670,79	32,59	1 125 858,29	19,4
5 959,56	1,84	—	—	1 500,—	0,73	—	—	4 151,—	0,44	3 500,—	0,69	39 230,56	0,676
—	—	—	—	—	—	—	—	4 640,52	0,50	—	—	10 640,52	0,183
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 000,—	0,39	31 032,27	0,535
4 000,—	1,24	14 564,73	1,58	—	—	—	—	—	—	—	—	20 601,04	0,355
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	983,—	0,001
138 713,73	43,05	447 478,76	48,6	115 008,44	55,74	125 211,28	34,2	363 771,47	39,12	323 392,64	63,61	2 876 831,18	49,56
14 697,65	4,58	—	—	750,—	0,36	3 584,53	0,98	28 476,88	3,06	4 562,11	0,90	96 866,55	1,66
25 767,14	8,—	—	—	—	—	—	—	2 630,95	0,28	—	—	99 178,56	1,71
4 844,50	1,50	20 905,93	2,27	2 791,05	1,35	—	—	70 631,—	7,64	—	—	137 371,55	2,37
83,50	0,02	14 320,21	1,56	—	—	—	—	70 912,06	7,65	20,50	0,00	73 769,49	1,27
—	—	—	—	—	—	1 956,77	0,53	24 853,11	2,67	—	—	77 639,94	1,34
—	—	24,60	0,00	—	—	40,30	0,00	—	—	—	—	302,15	0,00
45 392,79	14,10	35 250,74	3,83	3 541,05	1,71	5 581,60	1,51	197 504,—	21,3	4 582,61	0,90	485 128,24	8,35
1 809,93	0,55	100,—	0,01	602,64	0,29	600,—	0,16	8 912,77	0,96	—	—	13 100,25	0,22
65,—	0,02	9 471,38	1,03	1 071,72	0,52	765,45	0,208	2 034,61	0,218	232,92	0,045	33 747,51	0,58
14 712,93	4,57	23 050,50	2,51	787,25	0,38	2 208,77	0,602	2 453,73	0,262	1 050,—	0,205	67 700,11	1,16
14 777,93	4,59	32 521,88	3,54	1 858,97	0,9	2 974,22	0,81	4 488,34	0,48	1 282,92	0,25	101 447,62	1,74
18 100,—	5,63	43 500,—	4,74	—	—	—	—	1 000,—	0,10	—	—	88 906,49	1,52
340,15	0,10	4 645,34	0,50	929,81	0,45	3 444,47	0,94	4 572,99	0,49	3 960,21	0,778	32 137,26	0,553
470,44	0,14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	470 44	0,00
7 604,05	2,35	9 962,99	1,08	394,78	0,19	35 035,71	9,57	7 993,68	0,86	421,08	0,082	92 169,71	1,59
—	—	38 188,52	4,16	6 863,67	3,32	17 964,49	4,91	42 366,11	4,55	378,96	0,07	111 972,65	1,929
5 607,30	1,74	—	—	—	—	—	—	2 482,75	0,27	—	—	14 407,02	0,248
14 021,94	4,33	52 796,85	5,74	8 188,26	3,96	56 444,67	15,42	57 415,53	6,17	4 760,25	0,93	251 157,08	4,32
322 315,45	100	920 879,13	100	206 547,01	100	366 198,60	100	929 820,37	100	508 378,95	100	5 802 474,65	100

Ameerika Ühisriikide riikline kord ja maksustamise poliitika.

Dr. Franz Bertholdi andmetel.

(Järg.)

IV.

Ameerika olude paremaks selgituseks olgu juhitud tähelepanu veel kolmele tähtsale ülesandele, mis seal suurt osa mängivad, nimelt kooliasjandusele, teedehitusele ja hoolekandele.

Ameerika Ühisriigid ei tunne ühtlast liidu-koolisüsteemi. Siiski on liidul oma bureau of education (hariduse büroo) ühes commissionees of education'iga. Kuid viimase ülesandeks on ainult korjata kooli alal statistilist materjali ja ülesmärkida teatavaid tõelusi, ning neid avaldada koolide kasuks. Kuigi liidul ja tema organisatsioonil puudub autoriteet üksikute osariikide koolides, siiski ollakse arvamisel, et nimetatud büroo tegevus siiski üldist kasu on toonud.

1907 a. seadusega soodustab liit hariduse arendamist sellega, et ta annab teatava protsendi oma sissetulekust osariikide koolide heaks. See toetus-andmine ei anna aga liidule mingit otsekohest või kaudset järelvalve õigust.

Liidu-valitsuse peasiht on edendada kutselist haridust ja luua vastavate teadmistega varustatud õpetajaskonda. See liidu siht on avaldatud viie eriakti — seadega. Oma iseloomult kuuluvad kaks viimast seadust n. n. toetusseaduste hulka. Nende abil on liit omale kindlustanud teatava mõjuavalduse osariikidele, ilma et selleks oleks teisi seaduslikke aluseid. Liidu mõjuavaldus seisab selles, et osariikidele toetusandmine ainult sel tingimusel sünnib, kui osariik omalt poolt sama kõrge summa annab kui see liidu toetus, ning et liidule õigus jääb määrata tema poolt antud toetuse kulutamise üle sihtjooni ja täideviimise üle valvata. Selle läbi on liidul võimalus avaldada teatavat survet ja nimelt toetuse tagasitõmbamise teel. 1920 a. seaduse järele peavad need osariigid, kes kasutavad liidu toetust, alistuma liidu ülemvalvele ja noid nõudeid täitma, mida liit on neile ülesandeks teinud. Sama seadus toetab uue kutseala omandamise hõlbustamist nendele isikutele, kes oma endisel kutsealal millegi pärast töövõimetuks on jäänud.

Osariikides pole olemas ühtlast algkoo-

lide süsteemi. Keegi autor lausub kusa-gil: Igal osariigil on oma koolisüsteem ja koolikorraldus ning pole leida kahte osariiki, kus valitseks ühtlane koolikord.

Et luua Ameerika Ühisriikide algkoolidest selget pilti, peaks käsitama iga üksikut riiki eraldi. Siiski oli võimalik leida koolioludest mõni ühine ja sarnane joon, mis käesoleva kirjutise otstarbe rahuldab.

Väljanimnes seadusandlisest küljest peab ütlemata, et mitmesuguste põhiseaduste järele algkooliealine kasvatus liidu ülesanne on. Osariikide vastavad seadused piirduvad üldiselt sellega, et seavad üles teatavad põhimõtted ja avaldavad teatavad alampiirid, millele algkool peab vastama, näit., räägitakse seal koolisunduse kestvusest, kooliaasta pikkusest jne. Osalt sisaldavad need seadused ka juhtnõore-nõudeid, kooliõpetajate kutselise ettevalmistuse kohta.

Huvituseta pole märkida, et koolisundus 6—8 aastat kestab ja kooliiga algab 6, 7 või 8 eluaastast ning lõpeb 14—18 aastast. Samuti on huvitav, et Virginia osariigis $\frac{1}{4}$ counties'i kooliõpilastest õpivad ühe klassiruumiga koolides. Võib öelda, et on ärakaotatud endine olukord, kus kohalised koolivalitsused ja kooliseltsid sisse seada võivad koole täitsa oma heaksarvamise kohaselt. Kuni 1891 a. ei tunnud kolmandik osariike sunduslikke koole. Siiski tuleb mainida, et alles sõjaajal veel New-Yorgi osariik 10—11 miljonilise elanikkude arvu juures kulutas kooliasjandusele ainult umbes 5.000.000 doll. Praegu näiteks alluvad Wisconsin'i kõik lapsed 7—14 aastani sunduslikule koolile, ja nimelt linnades aasta läbi, town'is ja village's aga ainult 6 kuud aastas. Utah'i osariigis peavad käima kooliealised lapsed 8—16 aastani 20 nädalat aastas algkoolis.

Tegelikus elus määratakse koolide tegevuse alampiirid kindlaks kohaliste koolijuhatajate otsustega.

Tavaliselt tegutseb pea kõigis osariikes enamikus valitud „suverendent of public education“ ja üks riikline „board of education“. Nende ametite ülesanded on väga mitmesugused. Osariikides piirduvad nende tegevus ainult kooliasjandusse puutuvate andmete kogumisega, nagu liidu juureski.

Teistes osariikides on nendele asutistele võimaldatud laialdane ülemvalve õigus koolide üle. New-Yorgi osariigis on peale selle veel n. n. distrikt — superindendid olemas. Neil viimastel on koolide üle järelvalve õigus ja iga ühele allub umbes 30—50 kooli. Nemad koguvad ka departement of educationi jaoks aruandeid.

Ohio osariigis on olukord umbes sarnane. Kui vähene osariigi koolivalitsuse direktori võim on, paistab selgesti tõelust, et on olemas riikline kooli-raamatukogude komisjon, kuid kelle nõuandeid kohalikud koolivalitsused ei tarvitse tähele panna.

U. S. A. kooliasjandus on äärmiselt deentraliseeritud, mis on seletatav tema arenemiskäiguga. Üksikud koolid moodustavad teatava üksuse, mis töötavad n. n. trustees'i juhatusel. „Trustees“ koosneb isikutest (nende kohustus on auaametline) ja tema on varustatud harilikult laialdaste volitustega neis küsimustes, mis puutuvad kooli ülalpidamise ja tegevusse. Nii allub neile õppekava kokkuseadmine, õppeaasta kestvuse määramine, kooli finantseerimine, õpetajate palgamäära fikseerimine (mis enamikus madalad) ja koolimajade korrashoid. Puudub peaaegu igasugune kontroll kooliõpetajate määratud summade kulutamise üle, vaatamata, kas need rahad on saadud riigi liidu kaasabil, või isegi „koolimaksu näol“. Koolimaksu peavad muuseas maksma ka lasteta perekonnad.

Vahepeal on Ameerika Ühisriikidele selgunud, et niisugusel kooliasjanduse kirjul korraldusel on omad varjuküljed, nii rahalisi kui ka kasvatuslisi. Sellepärast on seal märgata tahet luua koolikorraldustes ühtlust seadusandlisel teel, ning see isegi muuta täitsa riiklikeks ülesandeks.

Selle tendentsi selgituseks toon ühe New-Yorgi osariigi tähtsama ametniku väljenduse: „Ma julgen juba ette ütelda, et tuleb aeg, kus New-Yorgi riik üksi omal jõul kooliasjanduse üle võtab ja seda ülalpidama hakkab. See võib ainult järk-järgult sündida. Esimeseks sammuks oleks vast õpetajate palkade kandmine, alul muidugi kõigi vajalikumate õpetajate palgad. Teiseks — kogu õpetajaskonna ülalpidamine. Võib olla nõuab riik, et kohalikud kooliüksused oma kanda võtavad valgustuse ja kütte ning teised kulud ja kasutada annavad koolimajad. Kui aga riik juba maksab palgad, siis võtab ta kindlasti kord üle ka koolimajad. Seni kui

see kava teostub, möödub vast küll sada aastat...“

Tähtis küsimus on teedeasjandus.

Kongressil on põhiseaduse alusel õigus korraldada osariikide vahelist kaubandust ja ehitada postiteid. 1916 a. seadusega toetab liit osariikide teede ehitamist, jällegi ainult tingimisel, et vastav osariik omalt poolt sama summa annab. Samane seadus annab liidu põllumajanduse departemangule õiguse kinnitada nende maanteed liigi ja laiuse ja heaks kiita selle korrashoidu ja parandust, millele liit toetust andnud. Departemang määrab standard kavad, kontrollleerib lepingute sõlmimist, valvab materjali headuse üle ja toimib järelvalvet ehituste juures. Departemangu üks määrus lausub: „Ei anta mingit liidu-toetust enne kui põllumajanduse sekretärile pole selgunud, et kasutatakse otstarbelist ehitusviisi, mis kindlustaks kokkühoidu ja otstarbekohasust.“

Järelikult pole siin olemas ainult liidule alluvaid maanteid. Suured transkontinentaalsed teeühendused on peaaegu kõik teatud osariikide või teiste ühenduste ja kogukondade poolt ja nende ehituste läbi viimiseks on liidu poolt antud ainult toetust.

Mitte alati pole osariikide valitsused maanteed ja teede ehituse ja korrashoidu eest hoolitsenud, vaid seda kohustust pidi täitma local area'id „demokraatia ja avalikkude omavalitsuse nõuete kohaselt“. Kuid aja jooksul kasvanud nõudeid teede ja maanteed suhtes sundisid ellu kutsuma erilisi state-aids'isid, ilma et oleks suudetud ka nende abil alus panna tugevamale teedeasjandusele, nõnda ütelda teedeasjandust puht riiklikeks ülesandeks teha.

Asudes hoolekande korralduse vaatlemisele võib üldiselt tähendada, et liit paneb ennast maksma sel alal n. n. Maternity aktiga 1921 a. Kogu hoolekande ala pole lõpukult korraldatud, samuti on lahendamata jäetud osariikide omavaheline suhe. Tegelikult on village'id, towns'id, boroughs'id, cities'id, townships'ide counties'id kohustatud oma piirkonnas elavate „vaeste“ eest hoolitsema.

Vaestehoolekannet, nagu meie sellest sõnast aru saame, võib tähele panna ainult counties'des, kes kohustatud on hoolitsema vangimajade, vaestemajade ja hospitalite eest. Et counties'del suuremad ainelised võimalused on, siis on arusaadav, et nemad suudavad omi ülesandeid enam-vähem rahuldavalt täita.

„Poor reliefi“ all mõistame „vaeste“, vai-

muhaigete, idiotide, langetõbiste hoolekannet.

Viimasel ajal eraldatakse vaimuhaigeid, idioote, langetõbiseid, paigutades neid riigi poolt ülalpeetavasse eriasutustesse. Virginia osariigis ollakse uuenduse läbiviimisel, millega püütakse võimalikult kõiki hooleluseid paigutada „almshouses“-desse. See ümberkorraldus võimaldab majanduslikku kokkuhoidu peamiselt sellepärast, et toetusvajalised koondatakse mitmelt maalalt.

„Vaestele“ antav toetus-abi on kahe- või kolme-kuuline. Ühel juhusel kasutatakse seks määratud riiklikke asutusi. Teisel — antakse „vaestele“ ainult rahalist toetust, vahel ka arstiabi ja ravimist. Huvitav on asjaolu, et pole kindlaks määratud antava abi ülemega alammäär.

Iseäralduseks on, et New-Yorgi osariigis on maksev n. n. vidov-pensin'i kord, mille abil toetatakse lastega leski.

Sõjast osavõtnuile on loodud n. n. „sõdurite kodud“. Neis leiavad ulualust need sõdurid, kelle sõjaväeline pension on liig väike.

Linnades on olemas era hoolekande organisatsioonid. Harilikult ühinevad linnad nende era organisatsioonidega, et suuremat abi pakkuda toetust vajavatele kodanikkudele.

Counties'di tegevuse järelvalve on nõrk. Kõiki raskusi, mis hoolekande alal tekivad, katsub riik lahendada sel teel, et võimalikult laiemale alusele püüab seada riiklisi hoolekande asutusi.

V.

Liidu maksustamise seadusandluse aluseks on Liidu põhiseadus ja rida teisi Liidu seadusi. Nende seaduste kõrval juhivad osariikide maksustamist osariikide põhiseadused ja seadused.

Liidu põhiseaduse põhjal on kongress õigustatud sisseseadma otsekoheseid, kaudseid ja aktsiisi makse ning sisseveo tolle.

Neid õigusi on Liit ka kasutanud. Nii pole ta ainult ellu kutsunud sisseveo tollid, (kaudsed ja aktsiisi maksud, ning maksustanud füüsiliste ja juriidiliste isikute sissetuleku, vaid ta on loonud pärandusemaksu ja rida teisi erimakse (peamiselt sõja ajal). Viimased maksukohustused on praegu küll osalt kas tühistatud või kerendatud.

Praegu moodustavad nimetatud sissetuleku maksud Liidule tähtsama tuluallika, mida tõendavad Liidu 1928 a. maksustuse andmed:

tollid	602.000.000 dol.
sissetul. (tulu) maksud	2165.000.000 „
pärand. ja tubaka maks	638.545.000 „
mitmesugused (sisserändamine, Panama maksud jne.)	670.053.091 „
Kokku	4075.598.091 dol.

Sissetuleku (tulu) maksu maksustusele kuuluvad palgad, aegajalised sissetulekud, kapitalist saadud protsendid, juriidiliste isikute puhastulu jne. Mitmes osariigis on olemas kahekordne maksustamise viis. Näiteks olgu toodud Liidu ja New-Yorgi osariigi sissetulekumaks. Kuid Liidu sissetulekumaksu seadus näeb ette, et Liidu üldsissetuleku maksust esimeses järjekorras maha arvatakse osariikidele kuuluv osa.

Mitmekordne maksustamine ei tekita aga U. S. A. mingit raskusi, sest seal tuleb sageli ette, et üks ja sama ese maksustatakse mitmekordselt. Näiteks tuleb linnades asuvate kruntide pealt tasuda enamasti kolm isesugust varandusemaksu.

Sissetuleku- ja pärandusmaksude teostamine on usaldatud erilistele internal revenue collector's'itele, kelle tegevuspiir on jaotatud 66 maksuringkonda ning kes alluvad oma tegevuses commissioners of internal revenue'le.

Tollide võtmist teostavad eriametnikud (collector's of customs) peamiselt erilistes sissesõidu-sadamates.

Selleks otstarbeks on loodud 47 maksuringkonda. Mõlemad maksuametid alluvad secretary of treasury ülemvalvele.

Vastandiks saksa oludele, kus sissetulekumaks iseenesest riigimaks ja riigil selle üle kasutamise õigus on — vaatamata, et riik põhiseaduslikult kohustatud on andma ühe osa sellest maksutulust maadele, kellel omakorda kohustus on kogukondade vastu, — pole P.-Ameerika riikides jäetud liidule kasutamise ainuõigust sissetuleku- ja pärandusmaksu — tulude üle. Majanduslikult aga sarnaneb sealne olukord Saksamaaga niivõrd, et Liit annab siiski oma tuludest tähelepandava osa osariikidele, ja nimelt toetus — seadusandlisel teel. Ka eelpool on sellele tähelepanu juhitud.

U. S. A. eraldatakse neli maksuliiki: Esimesse liiki kuuluvad taxes — sunnimaksud. Neid makse algatavad riigid (või liit) ning maksualuseks on füüsiliste ja juriidiliste isikute varandus. Selle liigi tuludest kaetakse valitsuse ülalpidamise ja n. n. avalikkude nõuete kulud. Siia hulka kuuluvad ka päranduse- ja sissetuleku-

maksud. Teise liiki kuuluvad „corporation ja special-taxes“ — erilised otsekohesed varandusemaksud, millele alluvad aktsiakapitalid, depoo-hoiud, elukinnituspoliiside väärtus ja muud. Kolmanda liigi makse nimetatakse „poll-taxes“, s. t. otsekohesed isikulised maksud (pearaha), kus juures maksumäär võib olla kindlakujuline või jälle protsentuaalselt väljaarvestatav. Viimasesse liiki käivad litsents-maksud, millele loaandev iseloom, kuid mis siiski enamikus aastaviisi tasutakse.

Teiselt poolt järgnevad Ameerika Ühisriikide maksud veel n. n. „state-administered“ taxes ja n. n. „state-controlled“ taxes (locally-administered). Esimese liigi iseäraldus seisab selles, et seadusandlised asutised ei otsusta ainult nende maksude põhimõttelist pealepanemist, vaid et riik oma orgaanide kaudu ka jaotab ja nõuab nad sisse. Vastavalt mitmesugustele seadustele ja statuutidele jagatakse osa neist maksutuludest „municipalities'idele“ (cities, towns, townships) nimelt ülalpool käsitletud avalik-õiguslikkudele kujunditele ning muuseas ka counties'idele. Nii langes 1926 a. municipalities'de kasuks 200.000.000 dol. riigimakse. Niisugune kohaliste distriktide osasaamine riiklistest maksudest on seletatav näiteks sellega, et nimetatud maksud on kerkinud endiste puht kohaliste maksude asemele.

State-controlled taxes on niisugused maksud, mille levy (s. t. põhimõte, kas teataval aastal vastavat objekti üldse maksustada või mitte) üle vastava kompetentsiga varustatud asemikkudekogu otsuse teeb, kuid milliseid makse aga kohaline valitsus (counties jne.) jaotab ja sisse nõuab. Üksikud litsensid (licenses) moodustavad iseäralduse selles mõttes, et mitmesuguste osariikide seadustega pole ainult kindlaks määratud, muutmatud maksuülemmäärad (nagu see sagedane nähtus U. S. A. seadusandluses on), vaid ühtlasi on ka kindlaks määratud, et teatud osa maksude-tuludest osariigi kasutusse langeb, — tavaliselt $\frac{1}{4}$ ja $\frac{1}{2}$ —, nii et võiks siin vast rääkida teatavast „ümbepöördu-duk üle kantud maksudest“.

Nagu paljudel teistel aladelgi, nii on ka maksustamise juures asjata otsida osariikide vahel ühtlust maksuallikate liigitamise kahe nimetatud suure grupi järele (state-administered ja state controlled taxes). Nii kuuluvad rida riikides parandusmaksud ja teatavad kapitalimaksud state-controlled taxes'de alla, kuna teistes paikades samad maksud aga state-adminis-

tered taxes liiki kuuluvad, mille tuludest osa üle antakse local governments'idele ja millisesse gruppi kuuluvad veel sissetuleku-, jõuvankrite- ja gasoliin (bensiin) ning mitmesugused litsens-maksud.

Olgu tähelepanu juhitud, et kogukondade maksutuludest osasaamine on seotud kindla sihtkohustusega. Nii peab kasutama automaksud peaaesjalikult suurmaanteede ehitamiseks, sissetuleku-, juriidiliste isikute ja parandusmaksud hariduslisteks tarbeteks, samuti ka hoolekandeks või jälle tuletõrje arendamiseks.

Eelmainituga ühenduses olgu öeldud, et 11 osariigist, kus on maksev kahekordne sissetulekumaks (liidu ja osariigi), jätab näiteks Wisconsin'i osariik oma kasutusse ainult 10%, jagab counties'dele 20% ja teistele ringkondadele (cities, towns ja village) 70% nimetatud maksutulust. N. n. esimese klassi linnade (liigitus oleneb elanikkude arvust) juures on maksev huvitav kohustuse iseäraldus ses mõttes, et need linnad peavad andma teatava jao maksude-osasaamisest tuletõrjepensioni kassasse. See näide näitab ühtlasi ka, kui võrd kõrgelt hindab ameeriklane tuletõrjet, sest üldiselt on seal pensioni korraldus vähe arenenud.

New-York kulutab isikuliste maksude tulust $\frac{1}{2}$ oma otstarbete katteks ja jagab ülejäänud jao cities', towns' ja villages'idele, kuna counties'id ja koolidistriktid sellest tulust osa ei saa. New-Yorgis ei ole tuludest osasaamine seotud sihtkohustusega, aga selline sihtkohustus esineb ühe neljandiku osa kohta, mis saadakse jõuvankrite maksustamisest, kuid sealjuures puudub kontroll, kes valvaks, et üleantud summad ka määratud otstarbeks kasutatakse.

Põhja-Carolina ja Virginia ning mõned teised osariigid kasutavad sissetulekumaksu tulu täielikult oma üldtarvete rahuldamiseks.

46 osariigist, kus on sisseseatud parandusemaks, jätavad 34 riiki selle maksutulu oma ülesannete katteks, 12 riiki annavad osa alaliigitatud ringkondadele, peamiselt counties'dele. Ainult üks osariik jagab selle maksutulu municipalities'ga või townships'iga. Selle maksutulu ülekanne teiste ringkondade kasuks sünnib viiel korral üldiste ülesannete katteks, ainult haridusotstarbeteks ühel juhusel ja mõlemate ülesannete rahuldamiseks kahel juhusel.

Nimetatud mõlemate maksude sissenõudmine ei teostata aga mitte nende ametnik-

kude kaudu, kes sisse nõuavad vastavat maksu liidu heaks, vaid selleks on oma eriametnikud. Järjekult tuleb tasuda sissetuleku- ja pärandusemaksu kahes erikohas ja pealegi veel eri väljaarvestuste alusel.

Poll-taxes — pearaha — on maksvad 25 osariigis ja nad on kindlamääralsed ning kõiguvad 1—5 dollarini aastas. Sellest maksust on vabastatud tuletõrjujad, vabastatud sõdurid ja madrused, kurdid, tummad ja vaesed. Neljastkümnest riigist on tema ainult 13 riigis puht riikline maks, 13 riigis county-maks ja 8 riigis cities', towns'de jne. kohalik maks. 16 juhusel esineb see maks segamine kord puht riiklisena, kord counties, cities, towns'i või mõne muu kohaliku üksuse maksuna.

Licenses'id on maksukohustused, mis peale paneb nii riik üksi kui ka riik ja counties, cities, või townships mõlemad ning millel on kontsessiooni kohustuse iseloom. Need maksud on ühekordsed või jällegi aastast aastani kestvad, ning enamikus kindlamääralsed. Nii peab näiteks Põhja-Carolina's jalgratta müüja maksma riigi maksu 10 dollarit, kui ta asub linnas üle 12.000 elanikuga, ja 5 dollarit, kui elanikkude arv vähem on. Maaomanduste müügi korral avalikul pakkumisel peab näiteks Põhja-Carolina's teatavad maksu maksma päeva viisi. Counties'l on õigus võtta sama maksu sama kõrguses.

Põhja-Carolina cities ja towns teatreid ja oopereid koormatakse business litsensiga, mille ülemmääraks on 30 dollarit, kuna counties'del selle maksu võtmine keelatud on, võivad cities ja towns seda teha, kuid maksukõrgus ei tohi ületada riiklike norme.

Kinomaksude määra aluseks on samuti elanikkude arv, ning selle kõrgus kõigub 25—300 dollari vahel, kuid cities ja towns võivad sellest maksumäärast võtta oma kasuks ainult pool.

P.-Carolina's on juukselõikamise ettevõtete arv arvestatud töötavate isikute ja tegelikkude toolide arvu põhjal. Selle maksu võtmise õigus on ainult cities'del ning towns'idel.

Eriti suurt osa mängib peaaegu kõigis riikides generalproperty-tax — suur üldine varandusemaks, mille alla kuulub nii liikuv kui ka liikumata varandus, järjekult siis maa, ehitused, inventar, aktsiad, väärtsjad, põllumasinad jne. Seda maksu võivad algatada ühel ajal nii riik kui ka counties, cities, townships ja teised distriktid.

Selle maksu „levy“ üle otsustab selleks õigustatud seadusandline kogu.

Maksustamise aluseks on hindamine, mis toimitakse mõnes riigis ainult 2 kuni 3 aasta tagant vormulaaridesse sissekandmise läbi ja üksikute varandusosade hindamisega.

Taxe-rate, s. t. maksukoormatise suurus määratakse kindlaks iga maksuõiguslise asutise poolt üksikult ja kooskõlastatakse maksualuse varanduse koguväärtuse ja tarviduse vahel. Näiteks kui varanduse koguväärtus ühes townships'is on 10.000.000 dol., kulude katteks aga vajatakse 120.000 dol., siis on maksukoefitsent 0,12, s. a. taxe-rate on dollari peal 12 mills. Järjekult 5000 dollari maksualuse varanduse juures peab maksumaksja maksma 60 dollarit.

Taxe-rate'id ei ole aga mitte piiramatud. Maksumaksjale kaitseks on seadusega kindlaks määratud muutmatud maksuülemmäärad.

Ameerika olude parimaks selgituseks toon mõned üksikasjalised näited.

Nii tohivad Indiana osariigi counties'd iga 100 dollari pealt 33 ct. makse võtta, kusjuures teede korrashoiu katteks langev osa ei tohi ületada 1 ct'i. Avalikkude raamatukogude heaks tohib võtta ainult 1 mills. Townships'idel on lubatud teedeasjanduse otstarbel koormata 100 dollari üldväärtusega varandust 30 ct'iga ja raamatukogude heaks võtta mitte üle 0,5 mills. Towns'id omakorda võivad nõuda makse teede ja tänavate sillutamiseks kuni 50 ct'i iga 100-dollarilise väärtuse pealt. I klassi cities'del on lubatud võtta üldotstarbeteks kuni 75 ct, teiste kulude katteks mitte rohkem kui 1,25 dollarit iga 100 dollari väärtuse pealt. Sealjuures pole I klassi cities'del keelatud võtta lisamakse algkoolide laenukustutamise, politseiliste, tuletõrje ning teiste kindlaksmääratud otstarbeteks.

Ohio osariigis võib county, township, municipality heaks ja haridusliste sihtide saavutamiseks tõsta ka lisamakse. Neid lisamakse võib võtta ka katsefarmide ülalpidamiseks, sõdurite ja madruste mälestussammaste püstitamiseks. Need lisamaksud ei tohi kesta üle 5 aasta.

Hindamist toimivad enamasti kohapealsed assessorid, kes on valitud pikema aja peale ja milline kohustus auametline on.

Nende assessorite tegevust valvab siiski teatav kontroll, mis on tingitud vajadusest saavutada teatavat ühtlust üksikute assessorite tegevuses.

VI.

Mis puutub liidu ja osariikide vahelisse suhtesse, siis näeme, et osariigid kulutavad tähelepandava jao neist maksutuludest, mille sissenõudmist liit teostab. Muidugi pole osariikidele antavad summad mitte igakord sunniosad, vaid nad on enamikus sihttoetused. Seda korda ei tohi aga ülehinnata, sest puudub kontroll, mis valvaks, et toetussummad saaksid kasutatud määratud otstarbeks.

Mis puutub osariikide ja local-governement'i või kogukondade suhtesse, siis on Ameerikas nendevaheline vahekord sarnaselt kujunenud nagu Saksamaal. Nimelt on kohalistelt kogukondadelt äravõetud kohaline maksustamise õigus ja tasuks selle asemel lubatud teatavad kohustusvabad sunniosad või jälle kindlaülesandelised toetused.

Kokkuvõttes võiks Ameerika maksustamise kohta öelda järgmist:

Ameerikas ei või kogukond vabalt määrata üksikute summade suurust, mida ta tahab kulutada teatavate sihtide saavutamise otstarbeks, sellepärast on kogukonna poolt võetavatel vabadel maksudel (ilma ettemääratud sihiga) võrdlemisi väikene ärakasutamise võimalus.

Teisest küljest on Ameerika maksuvõt-

mise süsteemi iseäralduseks see, et maksukasutamise siht määratakse enne kindlaks ja alles sellele järgneb maksusuuruse jaotus.

Ka on Ameerika õige kaugele mineva ulatusega kontroll kohaliku valitsuse sisetulekute ärakasutamise viisi üle.

Nagu kõik riigid nii kannatab ka Ameerika maksuümberpaigutamise all maksu- maksjate vahel, kuid see küsimus pole ka Ameerikas rahuldavat lahendust leidnud. Teisest küljest ei ole Ameerika teed leidnud kooskõlastada maksustamist kogukonna rahaliste väljaminekutega. Paistab, et missugust abinõu meie ka selles küsimuses tarvitusele ei võtaks, siiski viib see kooskõlastamine sellele, et peab ühelt poolt kogu elanikkonda kasvatama omi nõudeid piirama, teiselt poolt aga nõudma valitsuselt kodanikkude hulgas kasvava ühistunde arendamist.

Lõppeks olgu üleantud Mabel Newcomer'i seisukoht selles küsimuses, mis küll vastuvõetav peaks olema igale riigile. Tema arvab nimelt suure tähtsusega olevat võidelda selle vastu, et keskvalitsus ainult ja üksi sellepärast, et keskvalitsusel suuremad rahalised võimalused on, sarnasid ülesandeid oma peale võtab, mida kogukond teostada saab sama hästi või isegi paremini.

Kava.

Tööstusettevõtete kinnisvarade hindamise seadus.

(Järg.)

SELETUSKIRI

Tööstusettevõtete kinnisvarade hindamise seaduse kava juure.

Tarvidus käesoleva seaduse järgi on tingitud järgmistest põhjustest:

1) lahkuminekutest maksvates hindamise- ja maksustamise-seadustes;

2) hindamiste vananemisest; seega nende kõlbmatusest õiglase maksustamise aluseks;

3) ühtluse puudusest hindamistes ja seega maksustamises, mis tingitud on esiteks maksvate hindamise- ja maksustamise-seaduste ulatusest, teiseks nende sihist.

Maksvusel on järgmised kinnisvarade hindamise- ja maksustamise-seadused:

1) 4. juuni 1901 a. Liivimaa väljaspool

linnu asuvate kinnisvarade hindamise seadus;

2) 8. veebruari 1923 a. (R. T. nr. 27 — 1923 a.) väljaspool linnu ja alevide asuvate kinnisvarade hindamise seadus, mis 1901 aasta seaduse laienduseks antud;

3) 6. juuni 1910 a. linnades asuvate kinnisvarade hindamise seadus;

4) 19. jaanuari 1920 a. seadus liikumata varanduse maksu kohta maal (R. T. nr. 18/19 — 1920 a.);

5) linnade ja alevite omavalitsuste hindamiste ja maksu määrused, kus mingisugust ühtlust nende vahel ei ole ega ka kooskõla teiste sarnaste objektide maksustamisega väljaspool linnu ja alevideid.

Kõigi nende seaduste peale vaatamata on meil isegi suuri kinnisvarasid, mis kogunisti hindamata ja maksuvabad, ehk

jälle hinnatud ja siiski maksuvabad ja lõpuks hinnatud ja maksustatud nii madalalt, mis nimetamise väärtki ei ole; kuid on ka ettevõtteid, mis ebakõrge kinnisvarade maksude tõttu ruineeritud ja oma tegevuse lõpetanud.

Toome selleks mõned näited:

1) 8. veebruari 1923 a. kinnisvarade hindamise seadus § 1 punkt d lubab tööstusettevõtete all olevaid hooned hinnata sama 1923 a. seaduse põhjal, kuna punkt i järgi kuuluvad need hooned „vastava seaduse järgi“ hindamisele. Tegelikult on osa ettevõtteid hindamata ja maksuvabad.

2) 6. juuni 1910 aasta seaduse alusel vabastatakse linnades hindamisest kõik tööstusettevõtete juure kuuluvad masinad ja sisseseaded. Ettevõtete päralt olevad tööliste elumajad kuuluvad aga hindamisele. 19. jaanuari 1920 a. seaduse § 1 järgi tulevad aga ettevõtete masinad ja sisseseaded hindamisele, tööliste majad on aga maksust vabad.

3) 19. jaanuari 1920 aasta seaduse järgi on Lõuna-Eestis maksust vabastatud hooned, millel asuvad põllu-, metsa- ja aia-садuste tooresainete ümbertöötamise ettevõtted, kuna Põhja-Eestis need maksu alla kuuluvad.

4) 4. juuni 1901 a. seaduse järgi on Lõuna-Eestis hooned hinnatud ehituse (s. o. kapitali) väärtuse järgi, kuna 9. veebruari 1923 a. seaduse järgi Põhja-Eestis ja uuesti ehitatud hooned Lõuna-Eestis hinnatakse tegeliku puhastulu järgi, mis üürist kulude mahaarvamiste teel kindlaks määratakse.

5) 4. juuni 1901 a. seaduse järgi toimetati hoone puhastulu kindlaksmääramist tegelikust üürist kulude mahaarvamise teel, mille protsent hoone ehitusmaterjali järgi kindlaks oli määratud. 8. veebruari 1923 a. seaduse järgi ripub aga mahaarvamise protsent peale selle veel hoone üldtulu suurusest ära.

6) 1901 a. ja 1923 a. seaduste alusel ei hinnata põllumajanduslikke hooned ega nende all olevat maad, samuti ka õuesid ja erateid, kuna 6. juuni 1910 a. seaduse järgi kuulub hoonete ja ettevõtete õuete all olev maa hindamisele ja maksustamisele, samuti ka hooned.

Kõiki neid puudusi on võimalik kõrvaldada ainult seadusandlikul teel. Hindamise ja maksustamise seadused tulevad kooskõlastada. Kinnisvarade hindamised tulevad üle riigi ühistele alustele rajada, vahet tehes ainult põllu-, metsamajanduse

ja tööstus-äriliste kinnisvarade vahel, vaatamata sellele, kas ettevõtteid asuvad linna piirides või väljaspool. Vastavalt tulevad ka asutused korraldada, mille juures veel seda arvesse tuleb võtta, et põllumajanduslikku hindamist (klassitamist) tuleb korrata 30—50 aasta tagant, kuna tööstus-ärilisi kinnisvarasid tuleb iga 5—10 aasta tagant hinnata. Kuid ka põllumetsamajanduste hindamisel tulevad peale kalliste klassitamise-tööde korduvad revideerimised ette võtta tulukuse suuruse ja raioonide kindlaksmääramiseks. Mis puutub põllumetsamajanduslikult kasutatava maa hindamisesse, siis on meil juba 1901 a. ja 1923 aasta seaduste põhjal suurem töö tehtud ehk teoksil. 1923 a. seadust võiks veel laiendada üldse ka linnade ja alevite piirides asuvate põllu- ja metsamajanduslikult kasutatavate maade peale. Kuid tööstus-äriliste ettevõtete kinnisvarade hindamine peaks sündima selleks väljaantud seaduse põhjal. Nende seadustega tulevad ka siis otsekohe kinnisvara maksuseadused kooskõlastada, kus ka omavalitsuste osa kinnisvara maksust kindlaks peaks olema määratud. Riik võiks ainult oma hindamisetööde kulude katteks mõne protsendi peale pretendeerida, mis igatahes ei peaks tõusma üle 10% kinnisvarade maksust üldse.

Loomulik on, et nende hindamise-tööde juhtimise peab majandusministeerium oma kanda võtma, olgugi, et tehniline aparaat kuuluks põllutöoministeeriumi alla, nagu see ministeeriumide korraldamise seaduses ette olla nähtud. See asjaolu raskendab ja teeb natukene keerulisemaks asutuste suhted ja asjaajamise, kuid võimaldab siiski vist vähema kooseisuga töötamist, iseäranis katastri tehnilise aparadi juhtimisel ja sisseseadete korraldamisel, sest hindamine peab tehniliselt sündima ikka hüpoteegi-üksuste järgi, mille kindlaksmääramiseks tuleb maakataster korraldada, nagu see Lääne-Euroopa riikides on, ilma vahet tegemata maa ja linna vahel.

Tulevasse katastriametisse tuleks teenistusse võtta umbes 10 eriteadlast, peajasjalikult majandusteadlast ehk inseneri, tööstus- ehk hindamise-praktikaga. Võib oletada, et igale ühele veel üks kantselei ametnik tarvis läheb. Hindamise asutused oleksid: esimese astmena maakonna, linna ja alevi komiteed, mis kõige õigem oleks asetada vastavate maksuinspektorite juhatusel ja ruumidesse; teiseks astmeks oleks peakomitee. Komiteede kosesis läheb lahku 1923 a. seaduses ettenähtud ko-

miteede kosseisust. Igalt poolt on välja jäetud põllumajanduse asjatundjad ja esitajad, nagu ümberpöörduvalt puuduvad praegu tööstuse ettevõtjate esitajad maade hindamise komisjonides.

Ka valla hindamise komisjon on täiesti välja jäetud, arvesse võttes, et mõnes vallas ainult mõni tööstusettevõtte olemas on, kes siis asjata peaksid enda jaoks komisjoni looma ja komisjoni liikmena oleks omanik ehk tema konkurent hindajaks või kava kokkuseadjaks.

Kokkuvõttes oleks käesolev seadus ainult üks lüli üldises ketis, temale peaksid järgnema teiste äriliste mittetööstuslike ettevõtete kinnisvarade hindamise seadus linnas ja maal, siis 1923 a. seaduse laiendamise seadus linnade ja alevite peale ja lõpuks üldine maksuseadus kinnisvarade maksu kohta linnades ja maal. Oleks ka võimalik seda kõike üheks seaduseks liita.

Lõpp.

E. Maaomaval. Liidu ja omavalitsuste tegevus.

Rahvamajade seaduse eelnõu,

mis Vabariigi Valitsuse poolt 25. juunil s. a. Riigikogule esitati, tuleb täiendavalt Petseris 17.—19. aug. ärapeatava E. Maaomav. Liidu nõukogu koosoleku päevakorda, sest Hariduse ja Sotsiaalminister

küsimis tähendatud eelnõu kohta Liidu arvamist.

Määruste väljatöötamine maanteedeseaduse elluviimiseks

kestis Teedeministeeriumis ka kesksuvel edasi, millisest tööst E. M. Liidu esitajad osavõtsid.

Riigikohtu seletused.

Rahukogu otsuste ja määruste peale vallakohtutele alluvais asjus pole ettenähtud edasikaebe võimalust.

Kariste vallakohus oli surnud Jaak Ilusk'i pärandustombu üle hoolekande seadvardi. Mõne aja pärast teaotasid samale vallakohtule antud palves pärijad hooldaja K. ametist vallandamist ja temalt kahjutasu sissenõudmist. Selle palve jättis vallakohus tagajärjeta. Pärijate erakaebusel tuli asi arutamisele Viljandi-Pärnu rahukogus 28 nov. 1927 a. Rahukogu määras Kariste vallakohtu määras ära muuta ja vallakohtule ettekirjutada, hooldaja K. poolt pärandustombule tehtud kahju summa kindlaks määrata ja hooldajalt sisse nõuda vallakohtu sead. § 263 korras, ühtlasi hooldajat ametist vabastades. — Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses palub hooldaja J. K. rahukogu otsuse tühistamist Ts. Kp. S. §§ 4, 91 ja 129 ning B. E. S. § 319 rikkumise pärast. Riigikohus leidis, et hooldaja J. K. kaebus tuleb sisuliselt läbivaatamata jätta järgmistel põhjustel: Veneaegse Vallakohtu sead. § 242 põhjal kuulus hoolekandmine ja eest-

kostmine vallakohtu võimkonda. Sama seaduse §§ 287 ja 288 lubasid neis asjus vallakohtu poolt tehtud otsuste peale kaevata ülemtalurahva erakaebuste kohta ettenähtud korras. See kord väljendub §§ 119—122. Viimane paragrahv (§ 122) määras, et ülemtalurahvakohus arutab asju erakaebuste põhjal, ilma et ta asjaosalisi välja kutsuks ning et erakaebuste puhul tehtavate määruste peale kaebusi ei lubata. Seadusega 18. nov. 1918 a. kaotati vallakohtud ja ülemtalurahvakohtud ära, kuid kohtuministri ringkirjaga (R. T. nr. 4 — 1919 a.) pidi vallakohus ajutiselt kui vaestelastekohus senises koosseisus ja senisel alusel jätkama Vallakohtu sead. §§ 206—219, 242—275 ettenähtud toimetusi, s. o. pärandusvara alalhoidmist kui ka hoolekandmise ja eestkostmise asjade korraldamist. Selle ringkirja järele läksid ülemtalurahvakohtu funktsioonid neis asjus üle vastavale rahukogule. Vahepeal teotsenud hoolekandekohtute kaotamise seadusega (R. T. nr. 126 a. nr. 30) anti ka kõik endiste hoolekandekohtute asjad vastavatele linna, alevi ja valla vaestelastekohtutele üle. — Kõigest sellest järgneb, et valla-

kohus ka praegu toimetab hooldamise ja eestkostmise asjus veneaegse Vallakohtu seaduse alusel. Neis asjus teotseb ta kui vaestelastekohus kohtu esimese astmena. Kohtu teise astmena on endise ülemtalurahvakohtu asemele astunud rahukogu, neis piirides, nagu see ettenähtud vallakohtu seaduses. Kuna aga vallakohtu seaduse § 122 järele ülemtalurahvakohtu määruste peale enam edasikaebust ei lubatud, siis ei kuulu ka rahukogu määrused neis

asjus edasikaebamisele kassatsioonikorras riigikohtule. Kõike seda arvesse võttes, et Viljandi-Pärnu rahukogu määrus eelolevas asjas on tehtud vallakohtu määruse peale antud erakaebuse lahendamiseks ja kuulub seega niisuguste hulka, mille peale pole ettenähtud edasikaebust — otsustas riigikohtu: Jüri Kävarti kassatsioonikaebus läbi vaatamata jätta (Riigikohtu tsiv. osak. toim. nr. 644 — 1928 a.). „Õigus“.

Küsimused ja vastused

Küsimus Nr. 29. Piksevarraste varanduste hulka kuuluvusest.

Valla- ja koolihoonete kaitseks seeti piksevardad ülesse. Kas tuleb neid valla varanduse raamatusse sissekanda või mitte? — kk —

Vastus:

Vara raamatusse tulevad sissekanda kõik valla kinnis- ja vallasvarad. Et lahendada küsimust piksevaraste kohta, tuleb selgusele jõuda, kas piksevardad kuuluvad kinnis- ehk vallasvara hulka. Esimesteks arvame kinnisvarad, maa, hooned, nende juurdeehitused ja kapitaalremondid. Teiste iseloomuliseks omaduseks on nende ümberpaigutamise võimalus. Vallas- või liikuva vara hulka piksevardaid arvata ei saa, sest nad ei ole ümberpaigutatavad. Nad on kindlamini seotud hoonega kui ukсед ja aknad. Viimased moodustavad kinnisvara osa. Niisamasuguse osana võime võtta ka piksevardaid. Seati piksevardad hoonele juurde, tuleb neid sellepärast kui juurdeehitusi võtta, ning väärtus selle hoone väärtusele juurde arvata, hooned aga vararaamatus märkida piksevardaga.

Küsimus Nr. 30. Asetäitja õpetaja teenistuse kestvusest.

Vallavolikogu valis sõjaväeteenistusse võetud õpetaja õpetajaks tagasi, kui ta väeteenistusest vabaneb. Kuni täh. ajani palus vallavolikogu Maakoolivalitsust teatud isiku asetäitjaks määrata. Selle ettepaneku peale otsustas Maakoolivalitsus ettepannud isiku õpetaja kohustetäitjaks määrata kuni esimese õpetaja sõjaväeteenistusest tagasitulekuni. Selle läinud sügise korralduse muutis nüüd Maakoolivalitsus, vabastades asetäitja õpetaja 31. juulist. kuna väeteenistusest vabanemist on oodata 1-ks nov. s. a. Kas oli Maakoolivalitsusel õigus vabastada asetäitja õpetajat enne alalise õpetaja väeteenistusest tagasitulekut?

K. vallavalitsus,

Vastus:

Oli. Õige ei olnud aga see, et Maakoolivalitsus läinud sügisel asetäitja õp. määras „kuni N. N. sõjaväeteenistusest tagasitulekuni“, sest Haridusministeeriumi ringkirja Nr. 22492 järele 6. sept. 1924 a. võib maakoolivalitsus, haridusosakond, määrata õpetajaid asetäitjaid ainult üheks aastaks — kooliaasta lõpuni. 1. nov. läheb aga mitme kuuga teise kooliaastasse.

Tehtud vea likvideerimiseks pidi haridusosakond oma korralduse muutma, vabastades asetäitja õp.

kooliaasta lõpust, 31. juulist. Peale puht vormiliste põhjuste on siin olemas ka rahalised küsimused, sest lühikeajaline kohustetäitmine asetäitja õpetaja poolt tingib välja mitmekuu palga. Tagavara õpetaja kaudu asetäitmine lahendab, näiteks, praeguses olukorras, ka selle küsimuse.

Küsimus Nr. 31. Valla avalikuraamatukogu varanduse arvestamisest.

Kas valla avaliku raamatukogu raamatud ja inventaar kuuluvad valla varanduste raamatusse sissekandmisele või mitte? — kk —

Vastus:

Haridusministeerium annab valla avaliku raamatukogu jaoks toetust. Ministeeriumi oma raamatukogu seega ei ole. Valla poolt määratud sunduslikud summad ja nimetus teevad avaliku raamatukogu valla omaks. On ta valla oma, siis tulevad raamatukogu raamatud ja inventaar ka valla vara raamatusse, muidugi oma eri osasse, sissekanda.

Küsimus Nr. 32. Päranduse jagamise lepingu kinnitamisest.

Rahukohtunik kinnitas testamendita pärijad pärimise õigustes. Otsus astus jõusse. Kelle juures peavad nüüd pärijad pärandus jagamise lepingu tegema ja kinnitada laskma, kas rahukohtuniku või notari juures? — kk —

Vastus:

Tsiviilkohtupidamise seaduse § 2024 (R. T. 43 — 1923) järgi sünnib päranduse jagamine kohtu teel pärijate sellekohasel nõudmisel sel juhusel, kui päranduse jagamise asjas pärijad kodusel teel kokku ei lepi. Järjekulult, kui pärijad on valmis oma vahel kokkuleppima ilma kohtuta, võib päranduse jagamise lepingu tegemine sündida notari juures.

Küsimus Nr. 33. Tiisikushaige ravitsuskulude kandja kohta.

Kes on kohustatud vallas haigeks jäänud ja haigemaja paigutatud tiisikushaige ravitsuskulude tasuma, kas vald või Töö- Hoolekandeministeerium. Kui vald on kohustatud neel kulud tasuma, siis niisuguse seaduse alusel? Isik elas vallas 5. aug. 1928 a. kuni 27. veebr. 1929 a. Varemalt elas naabri vallas.

K. Vallavalitsus.

Vastus:

Vastav omavalitsus.

Vastutav toimetaja: Eesti Maaomaval. Liidu sekretär H. Avikson. Väljaandja: Eesti Maaomaval. Liit. „Ühistrükikoda Rakveres“